

Қиёмати суғро ва аломатҳои қиёмати
кубро, қисми ҳаштум: Боби дувум:
Нишонаҳои Қиёмат, Замони Қиёмат
القيامة الصغرى وعلامات القيامة الكبرى، القسم الثامن:

أشراط الساعة، ووقت الساعة

< Тоҷикӣ - Tajik - الطاجيكية >

Таълиф: Д. Умар Сулаймон Ашқар

تأليف: عمر سليمان الأشقر

Таҳия: Мусъаб Ҳамза

ترجمة: مصعب حمزة

Қиёмати суғро ва аломатҳои қиёмати кубро, қисми ҳаштум

Боби дувум: Нишонаҳои Қиёмат

Фасли аввал: Замони Қиёмат

Мабҳаси аввал: Омадани Қиёмат қатъӣ аст.

Омадани Қиёмат қатъӣ аст ва имон овардан ба он аз ҷумлаи аркони дини мубини Ислом аст, Ва бидуни он имон комил намегардад.

Худованд мефармояд:

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ﴾ [البقرة: ۱۷۷]

“Инки (ба ҳангоми намоз) чеҳраҳоятонро ба ҷониби маҷриқ ва мағриб кунед, некӣ (танҳо ҳамин) нест (ва ё зотан рӯ кардан ба ховар ва боҳтар, некӣ ба шумор намеояд). Балки некӣ (кирдори) касе аст, ки ба Худо ва рӯзи вопасин (рӯзи охират, қиёмат) ва фариштагон ва китоб (и осмонӣ) ва паёмбарон имон оварда бошад” (Сураи Бақара ояти 177)

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ [النساء: ۱۶۲]

“Ва мӯъминон (уммати Муҳаммадӣ) ки имон доранд ба ончи бар ту ва ба ончи (бар паёмбарон) пеш аз ту нозил шудааст ва ба вижа онон, ки намозро чунон, ки бояд мехонанд ва касоне, ки закоти мол медиҳанд ва афроде, ки ба Худо ва рӯзи қиёмат имон доранд, ба ҳамаи онҳо подоши бузургро хоҳем дод” (Сураи Нисо ояти 162)

Қуръон барои баён ва исботи қиёмат равиш ва манҳачи махсусро гирифтааст то дар даруни инсонҳо нуфуз кунад.

﴿يُدَبِّرُ الْأُمْرَ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ﴾ [الرعد: ٢]

“Худованд кору бори (чаҳон) ро (зери назар дорад ва бо ҳисоб ва китоби дақиқе) мегардонад ва ӯ (нишонаҳои диданиро дар паҳнои китоби ҳастӣ бармешумурад ва) оятҳо (и хондании китоби Қуръон) ро баён меорад, то инки яқин ҳосил кунед, ки (дар сарои дигар) Парвардигоратонро мулоқот хоҳед кард” (Сураи Раъд ояти 2)

Дар бархе аз мавоқеъ бо сиғаи хабар омаданаҷро баён мекунад:

﴿اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ [الروم: ١١]

“Худованд офариниш (и инсон)-ро оғоз мекунад, сипас ӯро (мемирад ва ӯро ба ҳаёт) дубора бармегардонад. Онгоҳ ба сӯи Худо бозгардонида мешавад” (Сураи Рум ояти 11)

﴿قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ [النور: ٦٤]

“Ва огоҳ аст аз он рӯзе, ки инсонҳо дар он ба сӯи ӯ бозмегарданд ва эшонро аз аъмоле, ки анҷом додаанд огоҳ месозад (ва ҷазо ва сазо ва подоши кирдору рафтор ва гуфтораҷронро медиҳад)” (Сураи Нур ояти 64)

Ва дар бархе мавоқеъ бо адоти таъкид “ان و لام” ё “ان” баён мешавад:

﴿إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ﴾ [طه: ١٥]

“Растохез ба таври ҳатмӣ хоҳад омад” (Сураи Тоҳо ояти 15)

﴿وَإِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ﴾ [الحجر: ٨٥]

“Ва бегумон рӯзи растохез фаро мерасад (ва табаҳкорон илова аз мукофоти дунявӣ, ба азоб ва иқоби саҳти ухравӣ гирифтадор мегарданд) пас (эй Паёмбар!) гузашти зебоне дошта бош (ва бузургворона ва

ҳақимона ба даъвати худ идома бидех ва дар баробари азият ва озори кифор шикейбой кун” (Сураи Ҳичр ояти 85)

﴿فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ [العنكبوت: ٥٥]

“Замонеро, ки Худо таъйин кардааст (дер ё зуд) фаро мерасад, ва ӯ шунаво ва огоҳ аст (ва гуфтор ва рафтори ҳамагонро мешунавад ва мебинад ва сазо ва ҷазо медиҳад)” (Сураи Анкабут ояти 5)

Дар бархе мавоқеъ шаку шубҳа аз вуқуи қиёматро нафӣ ва дур месозад.

﴿إِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ [غافر: ٥٩]

“Рӯзи қиёмат ҳатмӣ фаро мерасад ва шакке дар он нест, вале бештари мардум тасдиқ намекунанд” (Сураи Ғофир ояти 59)

Дар бархе мавоқеъ бо савганд ёд кардан ё бо зоти Худ ё мавҷудоти бузург, омадани қиёматро собит мефармояд:

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ [النساء: ٨٧]

“Ҷуз Худо, худое (барҳақ) нест. Ҳатман шуморо (баъд аз марг зинда мегардонад ва) дар рӯзе, ки шакке дар (вуқуи) он нест гирд меоварад. (Худо аст, ки инро мегӯяд) ва чи касе аз Худо ростгӯтар аст?” (Сураи Нисо ояти 87)

﴿وَالذَّرِيَّتِ ذُرْوًا ﴿٦٠﴾ فَالْحَمِلَتِ وَقْرًا ﴿٦١﴾ فَالْجُرَيْتِ يُسْرًا ﴿٦٢﴾ فَالْمُقَسَّمَتِ أَمْرًا ﴿٦٣﴾ إِنَّمَا تُوْعَدُونَ لَصَادِقٌ

﴿٦٤﴾ وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ ﴿٦٥﴾﴾ [الذاريات: ٦١, ٦٦]

“Савганд ба бодҳо, ки (абрҳоро бармеангезанд ва ба ин сӯ ва он сӯ баробари фармони Яздон мебаранд ва) ба суръат пароканда медоранд. Ва савганд ба абрҳое, ки бори сангине (аз борон) ро бо худ бармедоранд! Ва савганд ба киштиҳое, ки сода ва осон (дар обҳои рудхонаҳо ва дарёҳо ва уқёнусҳо) равон ва дар ҳаракатанд! Ва савганд ба фариштагоне, ки қорҳоро (миёни худ баробари фармони Яздон) тақсим кардаанд! Мусалламан чизе, ки бадон ваъда дода мешавад ва аз

он тарсонида мешавед, рост ва қатъӣ аст. Ва рӯзи ҷазо, ҳатман вуқӯъ пайдо мекунад ва меояд” (Сураи Зориёт ояти 16)

Дар бархе мавоқеъ ба паёмбараш дустур медиҳад, ки савганд ёд кунад:

﴿وَيَسْتَنْبِئُونَكَ أَحَقُّ هُوَ قُلُّ إِي وَرَبِّي إِنَّهُ لَحَقُّ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٥٣﴾﴾ [يونس: ٥٣]

“(Кофирон бар сабили истехзо) аз ту мепурсанд: оё он (растохез ва азобе, ки меғӯи) рост аст? Бигӯ: оре, ба Худоям савганд қатъан рост аст ва шумо наметавонед (аз он ҷилавгирӣ кунед ва бо фирор ва сарпечӣ аз он, Худоро) дармонда ва нотавон созед” (Сураи Юнус ояти 53)

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ ﴿٣﴾﴾ [سبا: ٣]

“Кофирон меғӯянд: қиёмат ҳаргиз барои (ҳисобу китоб ва сазову ҷазои) мо барпо намешавад. Бигӯ: чаро, ба Парвардигорам савганд! Он касе, ки доноӣ роз (у ниҳон дар густараи ҷаҳон) аст, қиёмат ба суроғи шумо меояд” (Сураи Сабаъ ояти 3)

Дар оятҳои дигар аз ҳаққонияти қиёмат хабар медиҳад:

﴿إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ﴿٣٣﴾﴾ [لقمان: ٣٣]

“Ваъдаи Худо (ба фаро расидани қиёмат) ҳақ аст. Пас зиндагонии дунё шуморо фиреб надиҳад ва (молу мақом ва нафси аммора ва аҳриманӣ фиребкор шуморо дар бораи Худо нафиребад)” (Сураи Луқмон ояти 33)

Касе, ки дар оёти Қуръон дар ин маврид ба баҳсу таҳқиқ бипардозад, мутаваҷҷеҳ хоҳад шуд, ки Худованд равишҳои гуногуноро барои исботи он фармудааст, чунончи ба баъзе аз онҳо ишора намудем.

Мабҳаси дуввум: Қиёмат наздик аст

Худованди боломартаба чаҳордаҳ аср қабл ба бандагонаш хабар додааст, ки қиёмат наздик ва лаҳзаҳои тақакқуқ ёфтани он фаро расидааст.

﴿أَقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ﴾ [القمر: ١]

“Қиёмат наздик шуд ва моҳ пора гардид” (Сураи Қамар ояти 1)

Иншиқоқ (ду пора) шудани моҳ, яке аз нишонаҳои аст, ки ишора ба наздик ва воқеъ шудани қиёмат дорад ва бинобар ин аст, ки омадани қиёмат хеле наздик аст, Қуръони карим онро чунон тарсим мекунад, ки гӯё воқеъ шудааст.

﴿آتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ﴾ [النحل: ١]

“(Эй мушрикони! Ончи Худо ба шумо дар рӯзи қиёмат ваъда додааст, чун ҳатмӣ ва қарибулвуқуъ аст, ангор ҳам инак барои вуқуъи он) фармони Худо даррасидааст, пас (масхаракунон нагӯед, ки агар рост мегӯед, ки қиёмате ҳаст аз Худо бихоҳед ҳарчи зудтар азоби онро бинамоёнад! Истиҳзокунон) онро ба шитоб махоҳед” (Сураи Наҳл ояти 1)

Агар инсон бо қалби огоҳ ва ақли ҳозиқ ва бино ба паёми нозилшудаи Худованд имон биёварад ва изъон намояд, чараёни қиёмат ӯро бисёр хавфзада ва ҳаросон месозад ва тавони ғалаба бар нафсро пайдо мекунад, вале аз инҷост, ки инсон ҳолати шигифтовар дорад, чун хатар бисёр наздик аст ва инсон дар авҷи ғафлат аз рӯзи растохез зиндагиро сипарӣ мекунад:

﴿أَقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ﴾ مَا يَأْتِيهِمْ مِّنْ ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِمْ مُّحَدَّثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ

يَلْعَبُونَ ﴿١﴾ لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ ﴿٢﴾ [الانباء: ١، ٣]

“(Замони) муҳосибаи мардумон (и куфрпеша чун Қурайш, бисёр барояшон наздик аст, дар ҳоле ки онон ғофил (аз ҳавлу ҳароси он) ва рӯйгардон (аз имон бадон) мебошанд. Ҳеч баҳши тозае аз Қуръон (ва

андарзи ҷадиде) аз сӯи Парвардигорашон ба онҳо намерасад магар инки онро ба шӯҳӣ мешунаванд ва ба бозӣ мегиранд. (онон дар ҳоле ҳастанд, ки) дилҳояшон ғофил аст” (Сураи Анбиё ояти 13)

Дар мавриди қиёмат Қуръон ба бандагон хеле ҳушдор медиҳад ва ба онҳо дар бораи омодагӣ барои фаро расидани қиёмат бисёр таъкид мекунад ва қиёматро ба фардо ташбеҳ мекунад, чун қиёмат рӯзе аст, ки баъд аз зиндагии дунё сурат мегирад:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۗ﴾ [الحشر: 18]

“Эй муъминон! Аз Худо битарсед ва ҳар касе бояд бингарад, ки чи чизеро барои фардо (и қиёмати худ) пешопеш фиристодааст. Аз Худо битарсед” (Сураи Ҳашр ояти 18)

Гоҳе ин амр мавриди эрод ва ишкол қарор мегирад, ки чизе ҳазору чорсад сол аз наздик буданаш мегузарад, вале ҳанӯз ҳам таҳаққуқ наёфтааст, чигуна чунин чизе метавонад наздик бошад? Ҷавоб ин аст, ки қиёмат дар илм ва муҳосаботи Худованд наздик аст, агарчанде бино ба миқёсҳои башарӣ дур бошад, Худованд мефармояд:

﴿إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ۖ وَنَرَاهُ قَرِيبًا ۗ﴾ [المعارج: 6, 7]

“Онон он рӯзро дӯр мебинанд, ва мо онро мумкин ва наздик мебинем” (Сураи Маорич ояти 6-7)

Масъалаи шоёни тавачҷуҳ ин аст, ки умри боқимондаи дунё нисбат ба умри гузаштаи он андак аст, масалан шумо муддати панҷоҳ солро барои бозпардохти бадеҳкорӣ таъйин мекунед, агар аз ин муддат чилупанҷ соли он бигзарад метавонед хитоб ба ӯ бигӯед: муддати таъйиншуда наздик шудааст ҳарчанд панҷ сол боқӣ мондааст, вале нисбат ба солҳои сипаришуда хеле камтар аст.

Аз Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) низ аҳодисе ворид шудааст, ки ишора ба ҳамин ҳақиқат доранд. Дар Бухорӣ ва Муслим аз Абдуллоҳ ибни Умар (р) ҳадисе ривоят шудааст, ки чунин аст:

﴿إِنَّمَا أَجَلُكُمْ فِي أَجَلٍ مِّنْ حَلَا مِّنَ الْأُمَمِ كَمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْعَصْرِ وَمَغْرِبِ الشَّمْسِ﴾

“Муддати замони шумо нисбат ба муддати замони умматҳои гузашта ба андозаи байни намози аср ва ғуруби офтоб аст”

Ҳадиси мазкур вучуди инсонро дар як рӯзе аз рӯзҳои дунё тарсим мекунад, ки саҳм ва муддати замони уммати исломӣ аз он рӯз аз мавқеи аср то ғуруби офтоб аст ва аз тулуи ғачр то дами аср баҳраи умматҳои гузашта мебошад. Бинобар ин умри уммати исломӣ дар муқоиса бо умри умматҳои гузашта ва муқоиса бо тамоми рӯз ба андозаи замони аср то ғуруб аст. Яъне аз тулуи ғачр то дами аср, ки замони умматҳои гузашта аст. Пас умри боқимондаи ҳаёти дунявӣ аз замони Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) то рӯзи қиёмат дар муқоиса бо умри тамоми дунё ба андозаи вақти аср то ғуруби офтоб аст. Муддати замони тулуи ғачр то фаро расидани вақти аср умри умматҳои гузашта мебошад, чун нусуси сариҳе далолат бар ин доранд, ки уммати исломӣ охирин уммат аст ва то қиёми қиёмат боқӣ хоҳад монд.

Дар ҳидиси дигар, ки Бухорӣ ва Муслим онро ривоят кардаанд, чунин омадааст: Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар ҳоле, ки ба ду ангушт, субоба ва вусто ишора мекард, фармуд:

(بُعِثْتُ وَالسَّاعَةُ كَهَاتَيْنِ)

“Ман ва қиёмат (аз нигоҳи фосилаи замони) монанди ин ду ангушт ҳастем” (Бухорӣ дар саҳеҳаш, китоби “Рақоик” боби “بعثت انا والساعة كهاتين”, Фатхул борӣ11\347 ва Муслим дар китоби “Фитан” бо “Қурби соат” 4\2468, шумораи 2950 аз Анас ривоят кардаанд)

Яъне инки фосилаи миёни ман ва қиёмат бисёр наздик аст, ки умри дунё ба василаи ангушти вусто андозагирӣ шавад, боқимондаи умри дунё аз замони биъсати Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) то қиёмат ба андозаи изофаи ангушти вусто бар ангушти субоба аст. Ин фосила дар миқёс ва меъёри башар дароз аст, зеро қудрати дарки башар кутох ва маҳдуд аст, аммо дар мизони Худованд хеле наздик мебошад:

﴿أَتَى أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ﴾ [النحل: ١]

“(Эй мушрикони! Ончи Худо ба шумо дар рӯзи қиёмат ваъда додааст, чун ҳатмӣ ва қарибулвуқуъ аст, ангор ҳам инак барои вуқуъи он) фармони Худо даррасидааст, пас (масхаракунон нагӯед, ки агар рост мегӯед, ки қиёмате ҳаст аз Худо бихоҳед ҳарчи зудтар азоби онро бинамоёнад! Истихзокунон) онро ба шитоб махоҳед” (Сураи Наҳл ояти 1)

﴿وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [النحل: ٧٧]

“Кори (барпо шудани) қиёмат (ва зинда гардонидани мардумон дар он барои Худо сода ва осон аст ва аз лиҳози суръат ва суҳулат, дуруст) ба андозаи чашм барҳам задан ва кутоҳтар аз он аст. Бегумон Худо бар ҳар чизе тавоно аст (чаро ки қудраташ беинтиҳо аст)” (Сураи Наҳл ояти 77)

Имом Аҳмад аз Утба ибни Ғазвон ривоят мекунад, ки гуфт: Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) хутба дод, баъд аз ҳамду ситоиши Худованд фармуд:

﴿فَإِنَّ الدُّنْيَا قَدْ أَذْنَتْ بَصْرِمٍ وَوَلَّتْ حِدَاءً وَلَمْ يَبْقَ مِنْهَا إِلَّا ضَبَابَةٌ كَضَبَابَةِ الْإِنَاءِ يَتَصَابُهَا صَاحِبُهَا وَإِنَّكُمْ مُنْتَقِلُونَ مِنْهَا إِلَىٰ دَارٍ لَا زَوَالَ لَهَا فَانْتَقِلُوا بِخَيْرِ مَا بَحَضَرْتِكُمْ﴾

“Боқимондаи умри дунё нисбат ба солҳои сипаришуда монанди қатраи обе аст, ки аз як ливони об боқӣ мондааст. Шумо аз ин дунё ба хонае, ки ҳаргиз аз байн намеравад дар ҳоли интиқол ҳастед. Пас бо беҳтарин зод ва туша ба сӯи он ҳаракат кунед” (Дар ривояти Муслим. Тафсири Ибни Касир 6\468)

Мабҳаси сеюм: Касе замони вуқуъи қиёматро намедонад

Аз Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар бораи қиёмат пурсида шуд, ӯ (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар ҷавоб фармуд: Дар ин маврид саволшуда аз саволкунанда донотар нест. Саволкунанда ҳазрати Ҷибраил (а) буд, ки дар шакли инсон ба ҳузури Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) расид ва дар мавриди чанд масъалаи муҳим аз ӯ (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) пурсид. Агар Ҷибраил (а) фариштаи муқарраби боргоҳи Илоҳӣ ва Паёмбар (Салому

дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) поктарин ва бузургтарин бандаи Худо, илм ба қиёматро намедонад, чи касе дигаре метавонад муддаии илм ба қиёмат бошад?

Қуръони карим ба равшанӣ фармудааст, ки дониستاني замони вуқуъи қиёмат аз вижагиҳои илми Худованд аст ва ба ҳамин далел Худованд ин илмро ба касе дигар ёд намодааст ва ҳатто фариштаи муқарраб ва набии мурсал ҳам аз ин илм огоҳи надоранд. Худованд мефармояд:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسِنُهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَغْتَةً ۗ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٧﴾﴾ [الاعراف: ١٨٧]

“Дар бораи қиёмат аз ту мепурсанд ва мегӯянд: дар чи замоне (дунё ба поён мерасад ва) қиёмат рух медиҳад? Бигӯ: танҳо Парвардигорам аз он огоҳ аст ва касе ҷуз Ӯ наметавонад дар вақти худ онро падидор созад (ва аз поёни ин ҷаҳон ва сароғози он ҷаҳон мардумонро огоҳ созад. Иттилоъ аз ҳангомаи қиёмат) барои (сокинони) осмонҳо ва замин сангин ва душвор аст (ва ҳаргиз дониши эшон ба он намерасад). Қиёмат ногаҳонӣ ба вуқуъ мепайвандад ва бар саратон метозад. Аз ту мепурсанд: ангор ту аз (шуруи) қиёмат бохабари? Бигӯ: иттилоъ аз он хоси Яздон аст, аммо бештари мардумон (ин масъала ва фалсафаи онро чунонки бояд) намедонанд” (Сураи Аъроф ояти 187)

Ва дар ояти дигар мефармояд:

﴿يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾﴾ [الاحزاب: ٦٣]

“(Эй Паёмбар!) мардум аз ту дар бораи фаро расидани қиёмат мепурсанд, бигӯ: огоҳӣ аз он ихтисос ба Худо дораду бас. (Ва касе ҷуз Ӯ аз ин мавзӯ огоҳ нест). Ту чи медони, шояд ҳам фаро расидани қиёмат наздик бошад. (Сураи Аҳзоб ояти 63)

Худованд дар сураи Нозӣёт мефармояд:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَلُهَا ﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرِنَهَا ﴿٤٣﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ مُنْتَهَاهَا ﴿٤٤﴾﴾ [النازعات: ٤٢،

[٤٤]

“Аз ту дар бораи қиёмат мепурсанд, ки дар чи замоне воқеъ мешавад? Туро чи огоҳӣ ва хабар аз он?! (Ту чизе аз он намедонӣ) огоҳӣ аз замони қиёмат ба Парвардигорат вогузор мегардад (ва иттилоъ аз вуқуъи он кори Парвардигори ту аст” (Сураи Нозибот ояти 42, 44)

Оятҳои мазкур ба сароҳат ва вузуҳ далолат бар ин матлаб доранд, ки замони вуқуъи онро чуз Парвардигор касе дигар намедонад ва инки қиёмат ба сурати ногаҳонӣ меояд ва ҳатто Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар бораи замони вуқуъи он хабар надорад ва қиёмат яке аз калидҳои панҷгонаи ғайб аст, ки аз удуми пинҳони Худо ба шумор меоянд, Қуръони карим мефармояд:

﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣٤﴾﴾ [القصمان: ٣٤]

“Огоҳӣ аз фаро расидани қиёмат вижаи Худо аст ва ӯ аст, ки боронро меборонад ва мутталиъ аст аз ончи дар раҳмҳои (модарон) аст ва ҳеҷ касе намедонад фардо чи чиз ба даст меоварад ва ҳеҷ касе намедонад, ки дар кадом сарзамине мемирад. Қатъан Худо огоҳ ва бохабар (аз мавориди мазкур) аст.” (Сураи Лукмон ояти 34)

Дар Саҳеҳи Бухорӣ аз ҳазрати Абдуллоҳ ибни Умар (р) ривоят шудааст, ки Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуд: Калидҳои ғайб панҷто ҳастанд, ғайр аз ӯ таоло касе дигар онҳоро намедонад. Сипас ояти мазкурро тиловат фармуд.

Мабҳаси чорум: Розии пинҳони замони вуқуъи қиёмат

Гоҳе инсон ба худ меандешад ва мепурсад: чи ҳикмат ва фалсафае дар пинҳон нигоҳ доштани вақти дақиқи қиёмат нуҳуфта аст?

Посух ин аст: Пинҳон мондани вақти дақиқи фарорасии қиёмат таалуқи асосӣ ба ислоҳи нуфуси инсонҳо дорад.

Замони дақиқи вуқуи қиёмат пинҳон аст, муомилаи бисёр муҳиме, ки инсон аз вуқуи он мутмаин бошад аммо намедонад, ки чи лаҳзае ба суроғи ӯ меояд ва ӯро ихота мекунад, инсонро ҳамвора дар интизори худ нигоҳ медорад.

Устод Саид Қутб дар ин бора мегӯяд: Маҷхул (номаълуми) дар зиндагии башар дар сохтори равонии ӯ як унсур ва омили асосӣ аст, бинобар ин лозим аст, ки инсонҳо дар зиндагии худ маҷхуле, ки дар интизори он бинишинанд, дошта бошанд ва агар ҳар чиз барои башар пайдо мебуд ва ҳоло онки ӯ дорои чунин фитрате аст, нишот, шодобӣ ва саъйу талоши ӯ мутаваққиф мешуд ва зиндагӣ дучори руқуд ва инҷимод мегардид.

Оре инсонҳо дар паси пардаи маҷхулот ҳаракат мекунанд, дар партави маҷхулот барҳазар буда ва аз хушёрӣ лозим истифода мекунанд, умедро мебинанд, ва дар рубаруи таҷриба қарор мегиранд, меомӯзанд, пинҳониҳои тавон ва истеъдоди худ ва ҷаҳони гирдогирдро кашф мекунанд. Гиреҳ додани дилҳо ва эҳсосот ба қиёмати маҷхул ва ваъдадодашуда, онҳоро аз саркашӣ ва туғён муҳофизат мекунад.

Онҳо намедонанд, ки қиёмат дар чи рӯзе ба вуқу меояд ва бинобар ин онҳо ҳамвора дар интизори вуқуи он менишинанд, ҳамвора барои он омода мешаванд. Албатта маҷхул будани қиёмат ин гуна самароти мусбатро дар ҳақи қасоне ба армуғон меоварад, ки дорои фитрати солим ва мустақим бошанд, аммо қасоне, ки фитраташон фосид шуда ва аз ҳавову ҳавас пайравӣ мекунанд муҷибӣ ғафлат ва нодонӣ мешаванд ва дар ниҳоят ба уқёнуси нобудӣ суқут мекунанд. (Рӯзи қиёмат дар Тафсири фӣ зилолул Қуръон, ҷамъ ва таҳия Аҳмад Фоиз, саҳ: 98)

Мабҳаси панҷум: Машғул шудан дар таъйини замони фаро расидани қиёмат ҷоиз нест

Дар мавриди фарорасии қиёмат пурсишҳо мешуд ва бештар аз худи Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) мепурсиданд. Посухи ин савол аз ҷониби Худованд чунин омадааст:

﴿يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾﴾

[الاحزاب: ٦٣]

“Эй Паёмбар! Мардум аз ту дар бораи фаро расидани қиёмат мепурсанд, бигӯ: огоҳӣ аз он ихтисос ба Худо дораду бас. (Ва касе ҷуз ӯ таоло аз ин мавзӯ огоҳ нест). Ту чи медони, шояд ҳам фаро расидани қиёмат наздик бошад” (Сураи Аҳзоб ояти 63)

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَلُهَا ﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرِهَا ﴿٤٣﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ مُنْتَهَاهَا ﴿٤٤﴾﴾ [النارعات: ٤٢،

[٤٤]

“Аз ту дар бораи қиёмат мепурсанд, ки дар чи замоне воқеъ мешавад? Туро чи огоҳӣ ва хабар аз он?! (Ту чизе аз он намедони) огоҳӣ аз замони қиёмат ба Парвардигорат воғузур мегардад (ва иттилоъ аз вуқӯи он кори Парвардигор туст” (Сураи Нозиъот ояти 42-44)

Худованд ин илмро ба ҳеҷ фариштаи муқарраб ё набии мурсал намодааст, бинобар ин Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар посух ба саволи Ҷибраил (а) мабнӣ бар замони вуқӯи қиёмат фармуд: дар ин маврид масъул аз соил огоҳтар нест.

Аз инҷост, ки ҳар гуна муноқиша ва гуфтугӯ дар ин маврид ва ҳар сухане доир бар инки қиёмат дар фалон сол ба вуқӯ мепайвандад, навъе дурӯғпардозӣ бар Худованди муттаол аст ва касоне, ки дар ин замина ба назарияпардозӣ ва мубоҳиса мепардозанд, дар воқеъ бо манҳаҷи қуръонӣ ва равиши набавӣ, ки мардумро ба тарки ингуна матолиб ҳидоят мекунанд муҳолифат меварзанд ва Худо ва Паёмбар бо имон ва амали солеҳ инсонро барои омодагӣ ба чунин рӯзе фақат даъват мекунанду бас.

Онҳое, ки дар ин маврид суханпардозӣ мекунанд ба ин гумонанд, ки аз ончи Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) ва Ҷибраил (а) надонистанд, тавони дарк карданаҷро доранд. Онҳое, ки дорои қалби салим ҳастанд ва суханони Парвардигорро гӯш мекунанд, бояд аз ин сухан ибрат бигиранд ва аз сухан гуфтан дар мавриди таъйини замони вуқӯи қиёмат худдорӣ бикунанд. Мо ҳам ҳамчун насиҳат ва аз рӯи хайрхоҳӣ ба онҳо мегуем:

Бояд ба андозаи Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) ва асҳоби киром ва бузургони дин дар ин маврид баҳс ва гуфтугӯ кунем, агар дар шинохтани замони вуқуъи қиёмат нафъ ва суде барои башар мебуд ҳатман Худованд башарро аз он огоҳ месохт. Аммо Худованд ин илмро ба хотири маслиҳате, ки дар назар дорад аз башар пинҳон кардааст.

Дар ин маврид бояд ба пешиниён иқтидо карда аз вазъияту рафтори онҳо ибрат бигиранд. Бархе аз гузаштагон дар ин замина баҳс намудаанд ва барои вуқуъи қиёмат муддат ё аломати қарибулвуқуъеро гуфтаанд, аммо замони таъйинкардаашон фаро расида ҳеч ҳодисае ба вуқуъ наёмадааст. Аз ҷумлаи ин гуна ашхос Аллома Табарӣ аст, Худованд ӯро биёмурзад. Алома Табарӣ аз баъзе нусус чунин бардошт намудааст, ки дунё баъд аз панҷсад сол аз биъсати набавӣ поён хоҳад ёфт. (Муқаддимаи Ибни Халдун, сах: 59) Аммо бо гузашти наздик ба ҳазор сол аз замонузорияш ҳеч хабаре аз вуқуъи он нест.

Аз ҷумлаи дигари чунин ашхосе Аллома Суютӣ аст (Худованд ӯро низ биёмурзад). Ӯ дар яке аз таълифоташ ба номи “Кашф” мегӯяд: Қиёмат дар оғози қарни панҷуми баъд аз ҳазораи аввали аз биъсат барпо мешавад, инак пас аз гузашти вақти мушахаскардаи ӯ хабаре аз вуқуъи он нест ва ҳатто бештаре аз нишонаҳои он низ ба вуқуъ напайвастанд. (Лавомиъ анворул баҳия: 2\66)

Суҳайлӣ ҳарфҳои муқаттаъаи аввали сураҳои қуръониро гирифта мукаррароти (такрорӣ) онҳоро ҳазф намуда бар асоси ҳисоби абҷад вақтеро аз чандсад сол пеш нисбат ба вуқуъи қиёмат мушаххас кардааст. (Муқаддимаи Ибни Халдун: 591)

Чанде аз мардумон дар ин маврид бидуни ҳеч далиле назарпардозӣ намуда ба бераҳа рафтаанд. Ҳама дидгоҳҳо ҳадс ва гумон ва дур аз ҳақиқатанд. Охири ин иттилое, ки дар ин бора дорам аз ин қарор аст, ки шахсе ба номи Доктор Баҳой бо истифода аз омор ва арқоми риёзӣ баргирифта аз ҳуруфи муқаттаъот дар оғози сураҳо, мегӯяд:

Вуқуъи қиёмат дар соли 1710 (и ҳиҷрӣ) аст. Аммо барои беасос будани ин назария бояд бигӯям, ки хато ва иштибоҳи ин гуна ҳисоб ва

вақтгузориҳо собит шудааст. Ҳамаи онҳо ба ҳамин равиш рафтаанд ва ихтилофашон фақат дар баёни аломот ва муддати таъйиншуда аст. Бинобар ин ҳар ҳисобе бар ҳамон меъёри иштибоҳ бошад дар ниҳоят рӯи об хоҳад шуд.

Аллома Шайхул Ислом ибни Таймия касонеро, ки дар бораи замони вуқуъи қиёмат назар кардаанд, мавриди интиқод қарор дода мегӯяд: Ҳама касоне, ки дар мавриди замони вуқуъи қиёмат сухан гуфтаанд монанди касе, ки китобе ба номи “Аддурул муназзам фӣ маърифатил аъзам” нигоштааст ва бо баёни даҳ далел ба замони диқиқи барпо шудани қиёмат ишора намудааст, ё касоне, ки бар асоси ҳуруфи муқаттаъот ва ҳисоби абҷад сухан гуфтаанд ё касе, ки дар бораи “Анқои мағриб”¹ сухан бар лаб овардааст, ҳамаи инҳо ва амсолашон ҳарчанд, ки назди пайравонашон арзиш ва эътиборе доранд, аммо ағлаби² онҳо дуруғӯ ва дур аз ростӣ ҳастанд ва ба далоили мутааддиде барои онҳо собит шудааст, ки онҳо бидуни илм сухан гуфта ва мегӯянд, ҳарчанд муддаии кашф ва шинохти асрор ва румуз будаанд. Худованд мефармояд:

﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿۳۳﴾﴾ [الاعراف: ۳۳]

“Бигӯ: Худованд ҳаром кардааст корҳои нобаҳинҷор (чун зино)-ро, хоҳ он чизе, ки ошкоро анҷом пазирад ва зоҳир гардад ва хоҳ он чизе, ки пӯшида анҷом гирад ва пинҳон монад ва ҳар (навъ) базаҳкорию ва ситамгарӣ (бар мардум) ро, ки ба ҳеч вачҳ дуруст нест ва инки чизеро шарикӣ Худо кунед бидуни далел ва бурҳоне, ки аз сӯи Худо мабнӣ бар ҳақонияти он хабар дар даст бошад ва инки ба дурӯғ аз забони Худо чизеро (дар бораи таҳлил ва таҳрим ва ғайра) баён доред, ки (сиҳат ва сақми онро) намедонед.” (Сураи Аъроф ояти 33)

Иддиои донишмандони замони вуқуъи қиёмат худ иддиои бидуни илм аст. (Маҷмуи фатово, Шайхул ислом, 4\342)

¹ Ибни Арабӣ муътақид ба ваҳдатиулвҷуд.

² Ағлаб, зеро баъзе аз онҳо иштибоҳан вориди ин баҳс шудаанд ва қасди гумроҳ кардани дигаронро намоштаанд, монанди: Табарӣ ва Суютӣ.

Мабҳаси шашум: Ишколоте пиромуни таъйини замони вуқуъи қиёмат

Дар мабоҳиси гузашта ба равшанӣ собит намудем, ки замони барпо шудани қиёмат пинҳон аст ва ғайр аз Худованд касе дигар онро намедонад. Аммо вучуди ривоёте дар матнҳои динӣ, ки ба гумони баъзеҳо замони вуқуъи қиёматро баён мекунанд, масъаларо бо ишколоте мувоҷеҳ сохтааст. Баъзе аз ин аҳодис ба далели саҳеҳ набудан шоёни таваҷҷуҳ нестанд ва тавони муқобила бо нусуси сареҳ ва саҳеҳро надоранд ва бархе дигар аз ривоёт ҳар чанд саҳеҳ ҳастанд, вале дар исботи замони вуқуъи қиёмат сареҳ ва равшан нестанд.

Яке аз аҳодиси ботилу дурӯғ ва муҳлиф бо насси сареҳи Қуръон, бинобар гуфтаи Аллома ибни Қайим ҳадисе аст, ки дар он чунин омадааст: Миқдори умри дунё ҳафт ҳазор сол аст ва мо дар ҳазораи ҳафтуми он қарор дорем.

Шайх ибни Қайим мегӯяд: Ин ривояти дурӯғе аст ошкор, чун бино бар ин ривоят аз умри замин то ин лаҳза (яъне дар замоне, ки Имом ибни Қайим ин китобашро менавист) сад панҷоҳ ва як сол боқӣ мондааст. (Алманон алмуниф, ибни Қайим, саҳ: 80) Вале Қуръон мефармояд:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَلُهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَغْتَةً ۗ يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٧﴾﴾ [الاعراف: ١٨٧]

“Роҷеъ ба қиёмат аз ту мепурсанд ва мегӯянд: дар чи замоне (дунё ба поён мерасад ва) қиёмат рух медиҳад? Бигӯ: танҳо Парвардигорам аз он огоҳ аст ва касе ҷуз ӯ наметавонад дар вақти худ онро падидор созад (ва аз поёни ин ҷаҳон ва сароғози он ҷаҳон мардумонро огоҳ бисозад. Иттилоъ аз ҳангомаи қиёмат) барои (сокинони) осмонҳо ва замин сангин ва душвор аст (ва ҳаргиз дониши эшон ба он намерасад). Қиёмат ногаҳонӣ ба вуқуъ мепайвандад ва бар саратон метозад. Аз ту мепурсанд: ту аз шуруъи қиёмат бохабарӣ? Бигӯ: иттилоъ аз он, хоси Яздон аст, лекин бештари мардумон (ин масъала ва фалсафаи онро чунон, ки бояд) намедонанд.” (Сураи Аъроф ояти 187)

Аз чумлаи шавоҳиде, ки далолат бар дурӯғ будани ин ҳадисро дорад, ин аст, ки ҳазораи ҳафтум чорсад сол қабл сипарӣ шуда аммо ҳануз бештаре аз аломатҳои қиёмат таҳаққуқ наёфтаанд.

Аз чумлаи аҳодиси саҳиҳе, ки бар таъйини замони қиёмат далолат намекунад, вале аз он суи истифода шудааст, ҳадисе аст, ки Имом Муслим онро аз ҳазрати Ҷобир ибни Абдуллоҳ нақл кардааст. Ҷобир ибни Абдуллоҳ (р) мегӯяд: Як моҳ пеш аз реҳлати Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) аз ӯ шунидам, ки фармуд:

(تَسْأَلُونِي عَنِ السَّاعَةِ وَإِنَّمَا عَلِمْتُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَأُقْسِمُ بِاللَّهِ مَا عَلَى الْأَرْضِ مِنْ نَفْسٍ مَنفُوسَةٍ تَأْتِي عَلَيْهَا مِائَةٌ

سَنَةً)

“Дар бораи қиёмат савол мекунад, бегумон вақти дақиқи он назди Худованд аст, савганд ёд мекунам, ки ҳеҷ инсонӣ мутаваллидшуда ва зиндаи имрӯз то сад соли дигар боқӣ наместонад.” (Ҷомеул усул “10\987”, шумораи 7890)

Дар Саҳеҳайн аз ҳазрати Абдуллоҳ ибни Умар (р) ривоят шудааст, ки Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар рӯзҳои охирони зиндагиаш рӯзе барои мо имомат кард, пас аз барпо доштани намоз ва салом додан фармуд:

(أَرَأَيْتَكُمْ لَيْلَتَكُمْ هَذِهِ فَإِنَّ عَلَى رَأْسِ مِائَةِ سَنَةٍ مِنْهَا لَا يَبْقَى مِمَّنْ هُوَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَحَدٌ)

“Оё ба шумо хабар надихам, касоне, ки имрӯз рӯи замин зинда ҳастанд то сад соли дигар ҳеҷ кадом зинда нахоҳад монд” (Ҷомеул усул “10\988”, шумораи 7891)

Бо тааммул ва тафаккур дар ин ду ҳадис мутаваҷҷеҳ мешавем, ки ҳадафи Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) аз ин калимот хабар додан дар бораи вуқуъи қиёмат набудааст, балки манзур расидан ба поёни қарни мазкур будааст. Яъне ҳар кас дар замони гуфтани ҳамон сухан зинда буд то сад соли дигар ҳеҷ яке аз онҳо дигар зинда нахоҳад монд.

Ҳазрати ибни Умар мафҳуми саҳеҳи ин ҳадисро хуб дарк карда буд ва замоне, ки мардум дар бораи ин ҳадис дидгоҳҳои мухталифе

доштанд, ононро низ ба маъно ва мафҳуми саҳеҳи ин ҳадис роҳнамоӣ намудааст. Дар Сунани Тирмизӣ ва Сунани Абудовуд омадааст: Вақте мардум дар бораи ҳадиси мазкур дучори иштибоҳ ва ғалат шуданд ва аз он чунин истинбот карданд, ки аз умри замин танҳо сад сол боқӣ мондааст, фармуд: манзури Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) ин буд, ки мардуми ин қарн то сад соли дигар ҳамагӣ нобуд мешаванд. (Ҷомеул усул “10\988” шумораи 7891)

Дар Саҳеҳи Бухорӣ ва Муслим аз ҳазрати Оиша (р) ривоят шудааст, ки вақте арабҳои бодиянишин назди Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) меомаданд ва дар бораи вуқӯи қиёмат савол мекарданд ва мегуфтанд: Қиёмат кай барпо мешавад? Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) ба ҷавонтарин фарди он гурӯҳ нигоҳ карда мегуфт:

(إِنْ يَعْشُ هَذَا الْغُلَامُ فَعَسَى أَنْ لَا يُدْرِكَهُ الْهَرَمُ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ)

“Агар ин ҷавон зинда бимонад, қабл аз расидан ба синни пирӣ қиёмат барпо мешавад” Ҳишом мегӯяд: Яъне маргашон (Ҷомеул усул, 10\389, шумораи 7892)

Дар Саҳеҳи Муслим аз ҳазрати Анас (р) ривоят шудааст, ки шахсе аз Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) пурсид: Қиёмат кай барпо мешавад? Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) андаке сукут кард, сипас ба сӯи писаре аз қабилаи Аздашнавъа, ки дар маҳзари Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) буд, нигоҳ кард ва фармуд:

(إِنْ عَمَّرَ هَذَا لَمْ يُدْرِكَهُ الْهَرَمُ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ قَالَ قَالَ أَنَسُ ذَاكَ الْغُلَامُ مِنْ أَثْرَابِي يَوْمَئِذٍ)

“Агар ин ҷавон зинда бимонад, қабл аз расидан ба синни пирӣ қиёмат барпо мешавад. Ҳазрати Анас (р) мегӯяд: Он писар бо ман ҳамсол буд” (Ҷомеул усул, 10\389, шумораи 7892)

Манзури Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) аз ин ду ҳадиси мазкур, қиёмати мухотабон аст на қиёмати куллӣ, ки ҳамаи ҷаҳонро фаро мегирад, ҳамон гуна, ки Ҳишом (ровии ҳадиси аввал) онро тафсир карда ва ҳадафи Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод)-ро марғи мухотабин талақӣ намудааст, чун қиёмати ҳар инсон бо

марги ӯ оғоз мешавад. Ингуна посух додани Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) посухи тавъам бо ҳикмат аст, чун Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар ин мавоқеъ мухотабонро ба омода шудан барои қиёмат роҳнамоӣ мекард ва хушдор медод, ки қиёмат наздик аст.

Мабҳаси ҳафтум: Таърифи ашрот ва нишонаҳои қиёмат

Вақте Худованд замони барпо шудани қиёматро аз бандагонаш пинҳон кардааст, тавассути нишона ва аломатҳое, ки далолат ба наздик будани қиёмат ҳастанд, ба бандагон хушдор медиҳад.

Қуръони карим нишонаҳои қиёматро ба “Ашроти соат” ёд намудааст:

﴿فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّى لَهُمْ إِذَا جَاءَتْهُمْ ذِكْرُهُمْ ﴿١٨﴾﴾ [محمد :

[١٨

“Ангор (кофирон ва мунофиқон то қиёмат фаро нарасад имон намеоранд ва барои имон овардани худ) қиёматро чашм медоранд, ки ногаҳон барпо мешавад? ҳамакнун нишона ва аломатҳои он зоҳир шудааст (ки аз ҷумлаи онҳо биъсати хотамул анбиё аст). Аммо вақте, ки қиёмат фаро расид, дигар бовар доштан ва андарз гирифтани чи суде ба ҳолашон дорад?” (Сураи Муҳаммад ояти 18)

Шарт ба маънои аломат ва ашроти қиёмат ба маънои аломатҳои (нишонаҳои) қиёмат аст. Ибни Ҳачар дар китоби “Фатҳул борӣ” мегӯяд: Манзур аз ашрот нишонаҳое ҳастанд, ки вуқуъи қиёматро ба дунбол доранд.

Бархе аз уламо “Ашрот” ро ба оёт таъбир кардаанд ва “Оёт” ба маънои нишонаҳое, ки бар чизе далолат дошта бошанд, аст. Монанди тоблӯҳое, ки дар соҳили дарёҳо насб мешаванд то киштиҳои дохил дар амвочро ҳидоят кунанд, ё тоблӯҳои насбшуда ба рӯи роҳҳои наздик ба ободӣ ва шаҳрҳо то мусофиронро ба вучуди ободӣ ва минтақаи аҳолинишин роҳнамоӣ намоянд.

Тайибӣ мегӯяд: Оёт, нишонаҳое ҳастанд, ки ё ба наздик шудани қиёмат далолат мекунад ва ё ба воқеъ шуданаш. Нишонаҳое, ки далолат ба наздик шудан доранд, монанди: Даҷҷол, нузули ҳазрати Исо ва Яъҷуҷ ва Маъҷуҷ ва навъи дуҷум: монанди: Духон, (дуд) тулуи офтоб аз мағриб, берун омадан ё зоҳир шудани Дობбатуларз ва оташ, ки мардумро дар як чо ҷамъ мекунад. (Фатҳул борӣ, 11\352)

Мабҳаси ҳаштум: Фоидаи гуфтугӯ дар бораи ашрот ва умури ғайбии марбут ба оянда

Шояд ба зеҳни баъзеҳо хутур кунад, ки баҳс ва гуфтугӯ дар ин замина (ашрот ва муғайботи оянда) нафъе надорад, бехтар ин аст, ки ба ҷои пардохтан ба ин масоили назарие, ки дар оянда буруз хоҳанд кард, ба ҳалли мушкилот ва масоили мубҳаме, ки мусалмонон дар ҳоли ҳозир бо он мувоҷеҳ ҳастанд, пардохта шавад. Мумкин аст соҳибони ин андеша чунин биғӯянд:

Шумо аз воқеиятҳое, ки дар он зиндагӣ мекунад, ба сӯи ҷаҳони дигар, ки эҳтимоли зистан дар онро дар сар мепарваронед, фирор мекунад ва ин дар воқеъ гурез аз мувоҷеҳ шудан бо ҳақоик ва воқеиятҳо аст. Мо ҳам дар ҷавоб ба онҳо мегуем: мо дар суҳбат кардан ва накардан перомуни муғайботи оянда мухтор нестем.

Иттилоъ пайдо кардан дар бораи ин ғайбҳо ва бовар кардан ба онҳо аз ҷумлаи пояҳои динӣ ва эътиқодии мо ҳастанд, ки Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) онро барои уммат овардааст ва Қуръон ҳам ба бархе аз онҳо нотиқ аст ва саҳоба ҳама онҳоро фаро гирифта ва худро ба онҳо машғул сохтаанд ва ба онҳо таваҷҷуҳ намудаанд ва имон овардан ба нодиданиҳо нахустин вижагӣ ва хислате аст, ки Худованд муттақин ва роҳёфтагонро ба он сӯтудааст ва мефармояд:

﴿الَّذِينَ يُلْمِئُونَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ [البقرة: ١٧٣]

﴿الَّذِينَ يُلْمِئُونَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾ [البقرة: ١٧٣]

“Алиф Лом Мим. Ин китоб ҳеҷ гумоне дар он нест ва роҳнамои парҳезгорон аст. Он касоне, ки ба дунёи ноида бовар доранд ва

намозро ба гунаи шоиста мехонанд ва аз ончи баҳраи онон сохтаем мебахшанд” (Сураи Бақара ояти 1-3)

Дуруст аст, ки бисёре аз мусалмонҳо худро ба он даста аз ахбори ғайб, ки ҳечгуна асосе аз Қуръон ва Суннат надоранд, машғул кардаанд ва ҳатто баъзе мансубин ба илм дар ин бора муртакиби игроқ низ шудаанд. Локин пардохтан ба нусуси саҳеҳ аз ҷумлаи аркон ва усули дин аст, ки Худованди доно ва огоҳ онро нозил фармудааст.

Шоиста аст, ки он гурӯҳи аз мусалмонон ба баҳонаи интизори ҳаводисе, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар бораи зуҳури он хабар дода аст, нишаста ва даст аз амал кашидаанд, мавриди маломат қарор гиранд, монанди касоне, ки дар интизори Маҳдӣ ҷиҳодро тарк кардаанд. Аммо ин кор иштибоҳ аст ва ниёзманди ислоҳ аст, роҳи чора ва хулоса тарк ва раҳо кардани нусуси саҳеҳ нест, чун гузаштагони мо бо вучуди имон ба муғайаботи ростин аз ҷиҳод даст барнадоштанд ва амалро тарк накардаанд.

Метавон афродеро, ки нусуси саҳеҳи Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар мавриди қиёмат ва ғайбҳоро аз мафҳуми асли мунҳариф кардаанд, мавриди маломат қарор дод, чун онҳо нусусро бар маоние ҳамл мекунанд, ки ҷоиз нест ва суҳаноне мегӯянд, ки бандогонро ба гумроҳӣ мекашонанд. Монанди касоне, ки дар тули таърих иддиоии маҳдавиятро дар сар парваронидаанд, касе мункири ин иштибоҳот нест, аммо чора ислоҳи иштибоҳот аст на тарк ва раҳо намудани нусуси саҳеҳ, ҳақиқат бар ҳақонияти ҳудаш боқӣ мемонад ва ботил ҳам то қиёми қиёмат дар либоси худ мондагор хоҳад буд.

Мо набояд ботилро ба қимати инкори ҳақ нафӣ кунем ва касоне, ки ба хотири пардохтан ба нусуси саҳеҳ моро мавриди интиқод қарор медиҳанд, тавачҷуҳи ононро ба заҳамот ва фаолиятҳои барҷастае, ки уламо ва донишмандони муосир ба манзури кашф аз муғайаботи маҷхул дар гузаштаи дур, муғайаботи маҷхул дар ҳаводиси оянда ва муғайаботи маҷхул дар фазои ҳозир анҷом дода ва медиҳанд, ҷалб мекунем. Инҷост, ки мебинем онон дар бораи осори гузаштагон, китобҳо ва санойиғи онон ба таҳқиқ мепардозанд ва ончиро, ки муддаиёни дурӯғини нубувват, коҳинон ва аррофон мавриди тавачҷуҳ

қарор медиҳанд, дар ҳоле, ки ҳамаи гуфтаҳои инҳо дурӯғ аст ва андак воқеияте дар онҳо дида намешавад.

Ҳатто барои дониستاني ончи, ки намедонанд, расадхонаҳои бузург ва мохвораҳои маснуъӣ месозанд ва аз ин тариқ мехоҳанд фазоро тасхир кунанд. Вақте мебинем, ки башари имрӯзӣ чунин ҳолате дорад ҳамвора барои шинохтани ончи ки намешиносанд, гароиш ва алоқа нишон медиҳанд ва дар садади шиносоии гузашта ва оянда баромадаанд, оё иттилоъ пайдо кардан аз воқеиёт ва ҳақиқе, ки имкони дурӯғ будани онҳо вучӯд надорад, беҳтар ва шоистатар нест?!

Бетардид маълумоте, ки дар ин хусус аз нусус мустафод мешавад, маълумоти арзандае ҳастанд, ки дар миқёси қиматҳо намегунҷад. Оре, башарият вақте ахбори саҳеҳи ваҳйро намепазирад дучори худбузургбинӣ мешавад ва ҳаргоҳ аз ин улуми покиза рӯй бармегардонанд бо хасоратҳои ҷуброннопазире мувоҷеҳ мешавад. Оре баъзеҳо мехоҳанд, ки мо аз пардохтан ба ин мавзӯ дар партави нусуси ваҳй даст бардорем ва ҳоло онки худи онон ба шиддат фирефта ва дилбохтаи ахбор ва матолибе ҳастанд, ки донишмандони ғарбӣ дар ин замина фароҳам намудаанд. Ҳарчанд, ки ин ахбор омехта бо дурӯғ ва суханони беасос ҳам бошанд.

Фавоиде, ки аз пардохтани ахбори марбут ба қиёмат ва муғайаботи оянда ба даст меоянд ба таври ихтисор метавон ба шарҳи зер ҷамъбандӣ намуд:

- 1- Имон овардан ба ин ахбор (агар сиҳати онҳо барои мо собит шавад) дар воқеъ имон овардан ба Худованди муттаол ва Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) аст, чун мумкин аст ба Худованд ва паёмбараш имон орем вале ахбори ононро бовар накунем.

﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ

يُنْفِقُونَ ﴿٣﴾﴾ [البقرة: ٢، ٣]

“Ин китоб ҳеҷ гумоне дар он нест ва роҳнамои парҳезгорон аст. Он касоне, ки ба дунёи нодида бовар доранд ва намозро ба гунаи шоиста мехонанд ва аз ончи баҳраи онон сохтаем мебахшанд” (Сураи Бақара ояти 2-3)

- 2- Таҳаққуқи ин суҳанони ғайбӣ ба наҳве, ки дар ҳадис омадааст муҷибӣ тасбит ва тақвияти имон мегардад. Мусалмонон дар ҳар аср ва замон шоҳиди вуқуъи ҳаводисе ҳастанд, ки бо нусуси саҳеҳ мутобиқат дорад, масалан саҳоба шоҳиди пирӯзии румиён дар баробари ирониҳо буданд ва баъд мусалмонон дар баробари румиҳо ва ирониҳо пирӯз шуданд. Дар натиҷа дини Ислом бар тамоми адён ғолиб омад. Ҳамчунин саҳобагон шоҳиди ихтилофи уммати исломӣ дар таърихи таъйиншудаи Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) буданд, илова бар ин мусалмонон шоҳиди бисёре аз ҳаводисе, ки дар нусус омадааст буда ва хоҳанд буд. Дар ҳар аср ва замоне ин чараёнҳо ба вуқуъ мепайванданд, яъне мусалмонон шоҳиди ахбор ва ҳаводисе мешаванд, ки дар аҳодис ва ахбор нисбат ба вуқуъи онҳо пешбинӣ шудааст. Бидуни тардид ин гуна ҳаводис дар тасбит ва тақвияти имони муъмин нақши бисёр муассире доранд ва гоҳе ин ҳаводис баҳонае барои даъвати дигарон ба дини мубини Ислом мегардад.
- 3- Тасбити имон дар бораи рӯзи қиёмат, қиёмат ва аҳволи такондиҳандаи он аз ҷумлаи ахбори ғайбӣ ҳастанд, ки Худованд ва Паёмбар дар бораи онҳо хабар додаанд ва аз тарафи дигар имон овардан ба қиёмат яке аз аркони имон ба шумор меояд. Вуқуъи ҳаводис дар дунё тибқи пешгӯии ҳадис далели равшане бар сихат ва садоқати тамоми ахбори ғайб аст ва аз ҷумлаи ахбори ғайб, ахбори марбут ба қиёмат ҳастанд. Бино бар ин тамоми ахбори ғайб аз ҷониби Худованди муттаол нозил шудаанд.
- 4- Худованд паёмбарашро фиристод то мардумро ба корҳои нек даъват кунад ва аз бадӣҳо барҳазар дорад. Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) ва ёронаш ба бехтарин вачҳ дар бораи ҳаводис ва воқеаҳои, ки дар замони ӯ ба вуқуъ пайваستاанд мардумро роҳнамоӣ карданд ва хабар додан перомуни муғайаботи оянда дар воқеъ тавҷеҳи он идда аз афроди уммат аст, ки дар замониҳои баъдӣ меоянд мабнӣ бар инки онҳо мутаваҷҷеҳ мешаванд, ки дар баробари ҳаводисе, ки дар ҳаққи онҳо нуҳуфта аст чи кор кунанд ва чигуна амал намоянд. Аз ҳазрати Абдуллоҳ ибни Амр ибни Ос ривоят шудааст, ки мегӯяд:

Дар сафаре ҳамроҳи Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) будем, дар маҳале таваққуф намудем, баъзе машғули дуруст кардани хаймаҳои худ шуданд, баъзе дигар машғули тирандозӣ, овоз омад, ки назди Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) чамъ шавем, мо ҳам фармонро пазируфта гирди ҳам омадем, Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуд:

(إِنَّهُ لَمْ يَكُنْ نَبِيًّا قَبْلِي إِلَّا كَانَ حَقًّا عَلَيْهِ أَنْ يَدُلَّ أُمَّتَهُ عَلَى مَا يَعْلَمُهُ خَيْرًا لَهُمْ وَيُنذِرَهُمْ مَا يَعْلَمُهُ شَرًّا لَهُمْ وَإِنَّ أُمَّتَكُمْ هَذِهِ جُعِلَتْ عَاقِبَتُهَا فِي أَوْلَئِهَا وَإِنَّ آخِرَهُمْ يُصِيبُهُمْ بَلَاءٌ وَأُمُورٌ يُنْكِرُونَهَا ثُمَّ تَجِيءُ فِتْنٌ يُرَفِّقُ بَعْضَهَا بَعْضًا فَيَقُولُ الْمُؤْمِنُ هَذِهِ مُهْلِكَتِي ثُمَّ تَنْكَشِفُ ثُمَّ تَنْكَشِفُ فَمَنْ سَرَّهُ أَنْ يُزْحَرَ عَنِ النَّارِ وَيُدْخَلَ الْجَنَّةَ فَلْتُدْرِكْهُ مَوْتَتُهُ وَهُوَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيَأْتِ إِلَى النَّاسِ الَّذِي يُحِبُّ أَنْ يَأْتُوا إِلَيْهِ وَمَنْ بَايَعَ إِمَامًا فَأَعْطَاهُ صَفْقَةً يَمِينِهِ وَثَمَرَةً قَلْبِهِ فَلْيُطِعْهُ مَا اسْتَطَاعَ فَإِنْ جَاءَ آخَرٌ يُنَازِعُهُ فَاصْرَبُوا عَنْقَ الْآخِرِ)

“Бар ҳар паёмбаре аз паёмбарони гузашта лозим будааст, ки умматашро ба сӯи ончи, ки барои онон хайр ва нафъ будааст, роҳнамоӣ кунад ва аз ончи, ки ба зарари онҳо бошад барҳазар дорад. Ҳамоно офияти ин уммат дар аввали он аст ва охири он бо мусибатҳо ва умуре, ки мавриди писанди шумо нестанд, гирифта мешавад. Фитнаҳои хоҳад омад, ки шумо бар ҳамдигар тараҳҳум мекунед, фитнаҳои меояд, ки муъмин онҳоро сабаби ҳалокати худ медонад ва сипас зудуда мешаванд.

Ҳар кас дӯст дорад, ки аз дӯзах дур нигоҳ дошта шуда вориди биҳишт шавад, дар ҳолати имон бояд аз дунё биравад ва бо мардум чунон рафта кунад, ки дӯст дорад бо вай рафта шавад. Ҳар кас бо имом ва роҳбаре байъат кунад ва даст дар дасти ӯ ниҳад ва меваи дилашро ба ӯ бисупорад, бояд дар тавон аз ӯ итоат кунад, агар имом ё роҳбари дигар омад ва хост бо роҳбари аввал ба ҷанг ва низоъ бипардозад, гардани ӯро бизанед” (Муслим, Насои ва Ибни Моча, силсилаи аҳодиси саҳеҳ: 241)

Аз ҷумлаи тавҷиҳоте, ки дар роҳнамоии мусалмонон ба тарафи ҳақ нақши муассир доштааст, башорат додан ба ҳазрати Усмон (р) мабнӣ бар инки ӯ дар баробари мусибате, ки бар вай ворид мешавад, ба биҳишт меравад, буд. Ё иттилоъ додан ба ҳазрати Аммор (р) мабнӣ бар инки ба василаи гурӯҳи боғӣ ба қатл мерасад ва дастури

канорагирӣ аз фитнаҳо ба ҳазрати Абузар ва инки қитол накунад ва агар ҳам кушта шавад, аз ҳамин қабил буданд.

Метавон ин мафохимро аз ҳадиси Абухузайфа истихроҷ кард, ки эшон дар мавриди шар ва хатарҳо аз Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) савол мекард то аз онҳо бипарҳезад, Абухузайфа мегӯяд: Ёрони Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар мавриди хайр ва некӣ аз эшон пурсиш ба амал меоварданд, вале ман ба хотири тарс ва ҳарос аз шар, ҳамеша дар мавриди бадиҳо мепурсидам. Яке аз ин шарҳо, ки дар ҳадиси Абухузайфа ба он ишора шудааст ва мусалмононро аз он наҳй фармудааст, кӯҳи тилло аст, ки дар руди Фурот зоҳир мешавад, ҳамчунин ҳақиқати Дачҷол, шубуҳоте, ки домангири ин уммат мешавад ва ҳаводиси дигаре, ки Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) бо он дарки амиқ ба он пай бурда буд, аз ин гуфтаҳо ҳастанд.

- 5- Гоҳе дар замони оянда ҳаводисе барои мусалмонон ба вуҷуд меояд, ки ниёз ба ҳукми шаръӣ доранд, агар муомила ба иҷтиҳоди мусалмонон супурда шавад, онҳо гоҳо ихтилоф пайдо мекунанд ва ба ҳақиқат даст пайдо намекунанд ва ҳоло онки судури ҳукми шаръӣ барои ин гуна ҳаводис лозим ва зарурӣ аст ва адами баёни он мунҷар ба нақсе мегардад, ки шариат аз он ба дур аст, яке аз ин мавриди иҷтиҳодӣ баҳси Дачҷол аст, ки Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар бораи ӯ мефармояд: Дачҷол ба муддати чил рӯз дар рӯи замин мемонад, як рӯзи ӯ баробари як сол аст ва як рӯзи дигар баробари як моҳ ва як рӯзи дигар баробари як ҳафта, дигар рӯзҳои монанди рӯзҳои мо ҳастанд. Саҳобагон аз Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар бораи ин рӯзҳои тулонӣ савол карданд, мабнӣ бар инки оё намозҳои як рӯз дар ин рӯзҳои тулонӣ кифоят мекунад? Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуд: Не, балки андозагирӣ кунед ва ба миқёси ҳар рӯзи комил панҷ маротиба намоз бихонед. Агар ин ҳукм ба иҷтиҳоди мардум супурда мешуд ва тибқи иҷтиҳоди худ амал мекарданд онҳо ба панҷ намоз, ки дар авқоти маъруф ҳонда мешавад, иктифо мекарданд, чи мушкиле ба бор меомад?

Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) хабар додааст, ки Исо (а) баъд аз поён омадани ба замин қизяро аз яхуд ва насоро намепазирад ва ҷуз имон чизи дигареро қабул намекунад. Ин баёни Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) барои уммат зарурӣ аст, зеро ҳазрати Исо (а) баъд аз нузул бар асоси шариати Ислом ҳукумат мекунад ва шариати Ислом то замони нузули Исо (а) қизяро мепазирад ва баъд аз нузули Исо (а) ин ҳукм насх мегардад. Пас ҳазрати Исо (а) ин ҳукмро иҷро намекунад ва кофирони аҳли китобро ба қатл мерасонад, агарчи ба пардохти қизя ҳам иқдом кунанд.

- 6- Огоҳӣ ва илм пайдо кардан аз ончи, ки дар оянда ба вучуд меояд, як амри фитрӣ аст. Инсон дар вучуди худ нисбат ба ончи, ки дар оянда барои ҳамнавъонаш руҳ медиҳад гароиши шадиде дорад. Инчост, ки роҳбарон, бузургони қавм ва ҳатто оммаи мардум барои огоҳӣ аз ҳаводиси оянда ба ҷодугарон, коҳинон ва ситорапарастон муроҷиат мекунанд. Худованд ба хоҳири инки мардум ба ин чаповулгарон рӯй наоранд дини Исломо нозил кард то ҳама ниёзҳои мардумро посух гӯяд ва ҳар ниёзмандеро дар ҳар заминае бениёз месозад. Аллома ибни Халдун бо ишора бар ин асл дар муқаддимаи торихаш чунин мефармояд: Таваҷҷуҳ дошта бош, ки аз ҷумлаи вижагиҳои нафси башарӣ интизори ниҳояти кори инсонҳо ва огоҳӣ аз натоиҷи ҳаводисе монанди: зиндагӣ ва марг, хайр ва шар аст, ки дар зиндагии инсонҳо буруз мекунанд, ба вижа ҳаводиси фарогир, монанди: шинохтани умри боқимондаи дунё ва шинохтани муддати замони ҳукуматҳо ва тафовут миёни онҳо, огоҳӣ пайдо кардан аз ин маворид, фитрате аст, ки башар бар асоси он офарида шудааст. Аз инчост, ки бисёре аз мардум дар олами хоб ва руъё дар садади иттилоъ аз ин умур бармеоянд ва ё ба коҳинон рӯй меоранд, ки аз ин роҳ бо дурӯғ касби мол мекунанд ва сақфи маишати худро бар сутуни ин хурофот бино месозанд. Аз ин роҳ подшоҳон ё одамҳои куча ва бозор ба дараҷаи шуҳрат расидаанд. Дар бисёре аз шаҳрҳои бузург қасоне дида мешаванд, ки сирфан аз ҳамин роҳ зиндагии худро мегузаронанд, зеро медонанд, ки мардум ба ин гуна ахбор алоқаи саҳт доранд. Онҳо ҳам дар гузаргоҳ ва

чорроҳаҳо менишинанд ва инсонҳои фалакзада ва бадбахт ба осонӣ ба доми онҳо меафтанд ва кисаи худро наздашон холи мекунанд, ҳатто занон ва кудакон низ субҳ ва шом назди онҳо рафту омад мекунанд ва бисёре аз ин инсонҳои заифулақд низ дар доми ин сайёдон гирифтаанд ва ҳама дору мадори худро тороч намудаанд, то дар бораи саранҷоми корҳо, касби молу ҷоҳ ва муоширату адоват ва душманӣ, аз ин идда касби иттилоъ ва иктишоф кунанд.

Ағлаб касоне, ки ба ин хурофот рӯй меоранд амирону подшоҳон ҳастанд, ки дар бораи муддати замони ҳукуматҳои даврони салтанати худ аз коҳинон савол мекунанд ва ин амр сабаб шудааст, ки таваҷҷуҳи онон аз уламо ба сӯи ин музаҳрафот гардонида шавад. Ҳеч уммат ва миллате аз ин хурофот ва бадбахтӣ наҷот наёфтааст ва домани ҳамаро ба сурате гирифтааст.

Дар Араб коҳинон ва аррофон ҳамвора вучуд доштааст ва мардум назди онҳо муроҷиат кардааст ва онҳо низ перомуни ончи, ки дар оянда эҳтимоли вуқуи он будааст, сухан гуфтаанд.

Ончи ки барои “Шаққ ва Сатих” дар таъбир ва тафсири хоби “Рабаи ибни Наср” подшоҳи Яман мабнӣ бар инки хоки Ҳабашаро ба даст мегиранд вале баъд аз онҳо Араб ҳамла мекунад ва Ҳабашаро ба тасарруфи худ дармеоваранд, аз боризтарин намунаи ин гуна хурофот аст.

Ё пешгӯии “Сатих” барои “Мубадон” ҳангоме, ки ҳамвора “Абдулмасих” аз Кисро маъмур шуда буд, Сатих ба онҳо хабар дода буд, ки ҳукумати Араб дар ҳоли зухур аст. Ҳамчунин миёни қавми “Барбар” коҳиноне вучуд доштанд, ки машҳуртаринашон “Мусо ибни Солеҳ” аз қабилаи Бани Йифран (ва гуфта мешавад аз Ғимра) буд. Ӯ дар қолаби шеър ҷараёнҳои муҳимро баён мекард, яке аз бузурттарин ҷараёнҳо давлати Мағриб ва занони подшоҳ буд, ки миёни ақвоми он даврон мутадовил шуда буд. Мардум ӯро паёмбар ё коҳин ё вали талақӣ мекарданд. (Муқаддимаи Ибни Халдун: 587, 588)

Мабҳаси нуҳум: Анвоъи нишонаҳои қиёмат

Дар бисёре аз аҳодиси Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) анвоъ ва ақсоми аломоти қиёматро баршумурдааст. Бухорӣ ва Муслим аз ҳазрати Абухурайра (р) нақл кардаанд, ки қиёмат барпо намешавад то инки ду гурӯҳи бузург бо ҳам даргир нашаванд ва миёни онҳо куштори бисёр густардае сурат нагирад, иддиоии ҳарду гурӯҳ яке аст ва қиёмат барпо намешавад то инки ҳудуди сӣ дачҷол ва дуруғӯ зуҳур накунад, ҳар кадом худро паёмбари Худо маърифӣ мекунад ва қиёмат барпо намешавад то инки илм бардошта нашавад ва то инки зилзилаи зиёде сурат нагирад ва солҳо, рӯзҳо, моҳҳо ва ҳафтаҳо кутоҳ нашаванд то инки фитна зиёд эҷод нагардад ва то инки ҳараҷ (яъне куштор) зиёд нашавад ва мол зиёд нашавад, ба гунае, ки сарватманд дар додани закот бо мушкил рӯ ба рӯ мегардад, ба ҳар касе рӯй меоварад то закоташро пардохт кунад, дар ҷавоби ӯ мегӯянд: ман ниёзманди мол нестам. Қиёмат барпо намешавад то вақте, ки мардум барои сохтани сохтмонҳои балад ба мусобиқа ва мунофиса напардозанд, мушкилот ба андозаи фаровон мешавад, ки ба мурдагон ҳасрат меварзанд ва ҳангоми убур кардан бар гуристон орзуи маргро дар сар мепарваронанд. Қиёмат фаро намерасад то инки хуршед аз мағрибзамин тулуъ накунад, ҳангоми тулуъ ҳама мардум имон меоранд, аммо ин имон суде надорад, магар инки қаблан имоне сурат гирифта ё хайре дар имони худ касб карда бошад. (Бухорӣ, китоби Фитан, шумораи 7120. Фатҳул борӣ, 13\81. Муслим ҳадисро дар шакли мутафарик дар саҳеҳаш ривоят кардааст. Ибни Асир дар Ҷомеул усул 10\404 шумораи 7920 тамоми ровиёни ҳадисро ҷамъ кардааст).

Дар саҳеҳи Бухорӣ аз Авф ибни Молик ривоят шудааст, ки мегӯяд: Дар ғазваи Табук назди Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) омадам, ки дар ҷодаре нишаста буданд, фармуд:

(اعْدُدْ سِنًّا بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ مَوْتِي ثُمَّ فَتْحُ بَيْتِ الْمَقْدِسِ ثُمَّ مَوْتَانِ يَأْخُذُ فِيكُمْ كَقُعَاصِ الْعَنَمِ ثُمَّ اسْتِفَاضَةُ الْمَالِ حَتَّى يُعْطَى الرَّجُلُ مِائَةَ دِينَارٍ فَيَطْلُ سَاحِطًا ثُمَّ فِتْنَةٌ لَا يَبْقَى بَيْتٌ مِنَ الْعَرَبِ إِلَّا دَخَلَتْهُ ثُمَّ هُدْنَةٌ تَكُونُ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ بَنِي الْأَصْفَرِ فَيَعْدِرُونَ فَيَأْتُونَكُمْ تَحْتَ ثَمَانِينَ غَايَةً تَحْتَ كُلِّ غَايَةٍ اثْنَا عَشَرَ أَلْفًا)

“Қабл аз вуқуи қиёмат шаш чиз бояд сурат бигирад: Марги ман (яъне марги Паёмбари Худо), фатҳи Байтулмақдис, маргҳои

нобахангом (яъне беморие шоеъ мешавад, ки монанди вабо ва бидуни даранг аз байн мебарад), зиёд шудани мол (мол ба ҳадде зиёд мешавад, ки агар касе сад динорро ба даст оварад норозӣ ва носипос аст, фитнаи фарогир, ки домани ҳар хонаи арабро мегирад, миёни шумо ва румиён оташасбасе мешавад вале онҳо хиёнат мекунанд ва бо лашкаре, ки ҳашт парчам дорад ва зери ҳар парчам дувоздаҳ ҳазор сарбози мусаллаҳ хидмат мекунанд, ба ҷанги шумо хоҳанд омад”

Аз ҳазрати Анас (р) ривоят шудааст, ки Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуд:

(من أشراف الساعة الفحش والتفحش، وقطيعة الأرحام، وتخوين الأمين، وائتمان الخائن)

“Аз ҷумлаи нишона ва аломатҳои қиёмат бадгӯи ва бадамалӣ, қатъи силаи раҳм, хоин гуфтани амин ва амин хоңдани хоин аст” (Саҳеҳи Ҷомеул сағир, 5\213)

Дар ҳадиси дигар аз Абдуллоҳ ибни Масъуд (р) омадааст, ки Паёмбари Худо фармудааст: Аз ҷумлаи нишонаҳои қиёмат ин аст, ки шахс аз назди масҷид убур мекунад вале ду рақъат намозро ба ҷо намеорад ва замоне фаро мерасад, ки танҳо бар дӯстон ва ошноён салом мекунанд. (Дар ривояти Табаронӣ)

Дар ҳадиси дигар аз ҳазрати Анас (р) ривоят шудааст, ки Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуд:

(من أشراف الساعة أَنْ يَتَّبَاهِي النَّاسُ فِي الْمَسَاجِدِ)

“Аз ҷумлаи нишонаҳои қиёмат ин аст, ки мардум дар сохтани масҷид мубоҳот ва фахрфурӯшӣ мекунанд”

Нишонаҳое, ки Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) онҳоро дар ин ҳадисҳо ва ҳадисҳои дигар баён фармудааст бешумор ҳастанд, олимони исломӣ онҳоро ба ду навъ, аломоти бузург ва хурд тақсим намудаанд. Нишонаҳои хурдро метавон ба ду даста тақсим кард: дастаи аввал нишонаҳое, ки ба вуқӯъ пайваستاанд ва нишонаҳое, ки ҳануз таҳаққуқ наёфтаанд.

Нишонаҳое, ки ба вуқуъ пайвастанд нишонаҳое ҳастанд, ки дар олами воқеъ рух додаанд ва ё зухури онҳо як бор нест, балки оҳиста оҳиста зухур мешавад ва шояд чанд бор ҳам такрор шаванд ё вуқуи онҳо дар оянда бештар аз гузашта бошад.

Бинобар ин нишонаҳои қиёматро ба чор фасл тақсим мекунем:

Фасли якум: Нишонаҳои хурде, ки ба вуқуъ пайваста ва хотима ёфтаанд.

Фасли дуюм: Нишонаҳои хурде, ки дар гузашта ва ҳол ба вуқуъ мепайванданд ва вуқуъи онҳо такрор мешавад.

Фасли сеюм: Нишонаҳои хурде, ки ҳануз рух надодаанд.

Фасли чаҳорум: Нишонаҳои бузург

